

Suomen Kuntoutusyritykset ry:n vastaus Sosiaali- ja terveysministeriön 15.5.2018 päivättyyn lausuntopyyntöön liittyen asiakassetelin, henkilökohtaisen budjetin ja suun terveydenhuollon yksikössä tuotettavien suun terveydenhuollon suoran valinnan palveluja koskeviin asiakirjamalleihin

kirjaamo@stm.fi
anne.arvonen@stm.fi

STM0091:00/2017
STM/3421/2017

Yleisiä huomioita kaikista lausuttavista asiakirjoista ja asiakirjakokonaisuuden hallittavuudesta sekä ehtojen selkeydestä

Mallit eivät laajuutensa puolesta ainakaan edesauta pienten palveluntuottajien toimimista asiakasseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajina. Asiakirjat turvaavat riittävästi asiakkaan oikeuksia saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluita.

Suomen Kuntoutusyritykset ry kannattaa Suomen Yrittäjät ry:n ehdotusta siitä, että lakiin perustuvat vaatimukset kirjattaisiin asiakirjoihin erikseen, joko erillisin värein tai suoraan erillisiin asiakirjoihin.

Jo pelkästään lausunnolla olevien lukuisten asiakirjaluonnosten lukumäärä (12) sekä runsas sivumäärä antaa viitteitä siitä, ettei kokonaisuus olisi etenkin pienimpien yritysten hallittavissa. Tilanteen korjaamiseksi kaikkien toimijoiden (asiakasseteli, henkilökohtainen budjetti, sote-keskukset ja suun terveydenhuollon toimijat) lakisäätteiset vaatimukset voitaisiin kerätä yhteen asiakirjaan ohjeeksi, jonka maakuntavaltuusto vahvistaa päätöksellään tai tekee siihen tarpeelliseksi katsomiaan lisäyksiä. Maakunnallisten ehtojen sekoittaminen lainsäädännön esittämiin vaatimuksiin on kuitenkin omiaan hankaloittamaan palveluntuottajille asetettuja edellytyksiä.

Jos palveluntuottamisen kriteerit tai asiakirjamassat eivät ole pienten palveluntuottajayritysten hallittavissa, saattaa pienten yritysten pääsy asiakassetelimarkkinoille estyä. 95 % sote-alan 18 700:sta yrityksestä on alle 10 henkeä työllistäviä mikroyrityksiä. Tämä puolestaan heikentäisi markkinoiden toimivuutta.

Maakunnan asiakasseteliä koskevan hallintopäätöksen malliehdot

Seuraavat kommentit koskevat pääosin maakunnan tekemän asiakassetelin hallintopäätöksen malliehtoja, mutta kommentit koskevat soveltuvin osin myös muita vastaavia kappaleita muissa lausunnolle olevissa järjestämisen malliasiakirjoissa.

Luku 2.2 Palveluntuottajan velvollisuudet asiakkaan valintatilanteissa

Kohdassa 5. on lueteltu tietoja, jotka palveluntuottajan on aina saatettava asiakkaan saataville. Luettelo on laaja, ja tekstien laadinta ammatinharjoittajakohtaisesti on työlästä. Nämä tiedot tulisi saattaa asiakkaan saataville samassa yhteydessä ja samalla tavalla kuin miten

maakuntakin toimittaa nämä tiedot asiakkaalle, eli mieluiten verkkopalveluissa. Asiakasetelipalveluntuottajalle itselleen on syytä jättää ainoastaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 12 ja 13 artiklan edellyttämän informoinnin suorittaminen.

Myös asiakkaan näkökulmasta on ongelmallista, jos jokaiselta asiakasetelipalveluntuottajalta toimitetaan nippu asiakirjoja tutustuttavaksi aina erikseen.

Näiden tietojen sijaan asiakkaalle voitaisiin toimittaa myös asiakirja, josta ilmenee asiakkaan oikeus saada *pyydettyä* tieto tässä kohdassa luetelluista asiakirjoista, joko yhdessä tai erikseen.

Kohdan 5. alakohdassa j) mainitaan henkilötietolain ja tietosuoja-asetuksen mainitsemat *rekisteriselosteet*. Sanasta *rekisteriseloste* olisi hyvä luopua kokonaan, sillä se liittyy jo kumoutuneeseen henkilötietolakiin. Sanan *selostekäyttö* tietosuoja-asetuksen yhteydessä voi olla myös ongelmallinen, sillä tällä saatetaan ymmärtää viitattavan asetuksen 30 artiklan tarkoittamaan selosteeseen käsittelytoimista. Tämä *seloste käsittelytoimista* puolestaan on tarkoitettu vain palveluntuottajan ja tietosuojaviranomaisten käyttöön. Sitä ei siis ole tarkoitettu annettavaksi asiakkaille tai muille rekisterinpitäjään nähden ulkopuolisille tahoille. Selosteen sijaan lieneekin turvallisempaa puhua rekisteröityjen tai asiakkaiden tietosuoja-asetuksen mukaisesta *informoinnista*.

Luku 3.1: palveluntuottajaksi rekisteröityminen

Asiakirjoissa esiintyy viittaus vuoden 2007 asiakastietolakiin. Asiakastietolakia ollaan palveluntuottajalain tapaan uudistamassa, jolloin kohtaan lienee syytä merkitä varaus uudesta asiakastietolaista.

Kanta-palveluiden liittymisvelvollisuutta koskevaan kohtaan lienee syytä selvyuden vuoksi merkitä, että palveluntuottajien täytyy liittyä *toimintansa edellyttämiin* Kanta-palveluihin. Esimerkiksi kuntoutusyritysten ei tarvitse eivätkä ne voi liittyä sähköisen reseptin käyttäjiksi, koska kuntoutusyritykset eivät määrää lääkkeitä. Kuntoutusyritykset liittyvät yleensä ainoastaan sähköiseen potilastiedon arkistoon.

Luku 3.3 Palveluntuottajan ilmoitukset maakunnan liikelaitokselle ja sopimussuhteet

Muutoksista on kohdan mukaan ilmoitettava maakunnalle 2 kk ennen niiden voimaanastumista ja palvelutuotannon lopettamisesta on ilmoitettava 6 kk ennen toiminnan loppumista. Yhden hengen yrityksissä nämä määräajat ovat pitkiä. Kuntoutusyrityksien näkemyksen mukaan kohtuullinen aika ilmoittaa toiminnan lopettamisesta tai keskeyttämisestä maakunnalle olisi enintään kaksi kuukautta.

Luku 4.2.1 kohta 6

Palveluntuottajan vastuulle kuuluu sen tiloissa tapahtuvien ensiaputilanteiden hoitovastuu. Kohta on terveydenhuollossa tarpeeton, sillä terveydenhuollon ammattihenkilöillä on lakiin perustuva velvollisuus antaa apua kiireellisessä hoidon tarpeessa olevalle. Mikäli kohdassa on tarkoitus velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita valmistautumaan asiakasryhmien edellyttämällä tavalla ensiaputilanteisiin, tulisi se ilmaista kohdassa selkeämmin.

Kohta 4.2.2 henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta

Kohta on virkistävä poikkeus nykyiseen palvelusetelikäytäntöön verrattuna. Tietyillä alueilla järjestämisvastuulliset toimijat ovat jopa nimenomaisesti kieltäneet palvelusetelipalveluntuottajia informoimasta asiakkaita siitä, minkälaisiin julkisiin palveluihin nämä voisivat olla oikeutettuja. Suunta, jossa asiakasta informoidaan tämän lakisääteisistä oikeuksista ja järjestäjän velvollisuuksista, on oikea ja kannatettava.

Luku 4.6 Palvelutoiminnan edellyttämät toimitilat, työvälineet ja tukipalvelut

Kohdasta voi saada nyt sen käsityksen, että toimitilat olisivat pakollinen vaatimus asiakassetelipalveluiden tuottamiseksi. Kuntoutusalalla toimii useita toimitilattomia palveluntuottajia. Osa kuntoutuspalveluista voidaan tuottaa myös etänä, jolloin toimitiloille ei välttämättä (yhdessä muiden kotiin vietävien palveluiden kanssa) ole erillistä tarvetta. Lukuun onkin syytä täsmentää, että pelkästään kotiin vietävien tai etänä annettavien palveluiden perusteella toimitilat eivät ole välttämättömiä.

Luku 4.9.3 Opiskelija-harjoittelijoiden vastaanottaminen

Opiskelijoiden ja harjoittelijoiden vastaanottamisvelvollisuutta on syytä täsmentää siten, että opiskelijoiden vastaanotto suhteutetaan tuotettuihin asiakassetelipalveluihin. Vähän tai muutoin satunnaisesti asiakassetelipalveluita tuottavalla yksinyrittäjällä ei ole usein resursseja perehdyttää harjoittelijoita asiakastyöhön. Tällöin opiskelijan epäonnistuneen harjoittelun opastuksen lisäksi voi harjoittelu haitata myös potilastyön toteutumista.

Luku 9.1: tiedon tuottaminen

Kohdassa 7. palveluntuottajalta edellytetään toimittavan toiminnassaan syntyvät tiedot THL:n ylläpitämiin valtakunnallisiin rekisterihin. Kohdasta puuttuvat maininnat siitä, minkälaisia nämä rekisterit ovat ja minkälaisia kustannuksia mahdollisesti tietojärjestelmien liittämisestä rekistereihin kertyy.

Suomen Kuntoutusyrittäjät ry edellyttää sitä, että asiakassetelipalveluiden tuottamiseksi pitää olla riittävää, että palveluntuottajalla on Kanta-yhteensopiva potilastietojärjestelmä. Muita järjestelmähankintoja ei pidä palveluntuottajilta edellyttää.

Luku 10.1 Palveluntuottajalle maksettavat korvaukset

Kohtaan 2. on syytä lisätä lisäkustannuksia aiheuttavien poikkeamien listaan myös palveluntuottajalta edellytetty erityisosaaminen tai kokemus. Kuntoutettavista asiakkaista riippuen nämä saattavat tarvita palveluntuottajiltaan koulutuksella hankittua erityisosaamista tai kokemusta, jota kaikilta palvelusetelituottajilta ei välttämättä löydy. Erityisesti pienet kuntoutusyritykset ovat usein erikoistuneet tietynlaisiin, usein tavallista vaativampiin asiakasryhmiin.

Kohtaan 5. on syytä kirjata, että korvaus sisältää kaikki asiakassetelipalvelun tuottamisesta aiheutuneet arvonlisäverottomat kulut. Mikäli palveluun sisältyy arvonlisävero, tai palvelun havaitaan vasta jälkikäteen sisältäneen arvonlisäveroa (esimerkiksi verotarkastuksen yhteydessä), tulee maakunta velvoittaa suorittamaan palveluntuottajalle alkuperäisestä maksusta puuttunut arvonlisäveron osuus. Jotkut kuntoutuspalvelut, kuten musiikkiterapia, voivat olla aina arvonlisäverollisia.

Kohta 10.2

Kohdan 5. mukaan maakunnan liikelaitos maksaa asiakassetelipalveluntuottajalle korvauksen enintään kahden viikon kuluessa siitä kun se on saanut palveluntuottajalta tarvittavat tiedot. Tämä on erittäin hyvä ja tärkeä kirjaus. Pienyrittäjillä ei ole yleensä kykyä odottaa maksujen saapumista kuukausia, kuten pahimmillaan nykyään saattaa korvausten maksamisessa kestää. Hyvää on myös se, että myöhästyneestä korvauksesta on oikeus periä viivästyskorke. Vielä parempi olisi, jos maakunta laskisi ja maksaisi viivästyskoron aina *automaattisesti* maksun myöhästyessä. Tämä antaisi maakunnille insentiivin maksaa laskut ajallaan ja helpottaisi yksinyrittäjän ja maakunnankin työtaakkaa, kun viivästyskorkeoa ei tarvitsisi aina erikseen vaatia ja hyväksyä, vaan se automatisoitaisiin.

Luku 11: Palvelupoikkeamat ja muut virheet.

11.1 kohdan 2. mukaan palvelussa on virhe silloin kun se ei vastaa asiakassuunnitelmassa asetettuja vaatimuksia. Vaatimus saattaa asettaa palveluntuottajat eriarvoiseen asemaan sikäli, että muutoin samansisältöisen asiakassetelin tuotannossa ja vaatimuksissa saattaa olla huomattavia eroja, riippuen siitä mitä asiakkaan asiakassuunnitelmaan on kirjattu. Erityisen tärkeänä Suomen Kuntoutusyritykset ry pitää neuvonnan ja ohjauksen puolueettomuutta. Vain puolueettomalla ja neutraalilla palveluohjauksella asiakas saa tehdä valintansa asianmukaisesti.

Mikäli asiakassuunnitelmaan kirjataan palveluntuottajaa sitovia vaatimuksia tai mikäli asiakassuunnitelmaa muutetaan, tulee tämä huomioida myös siten, että vastaavasti asiakkaalle myönnettävää asiakasseteliä muutetaan aina vastaavasti.

Jos esimerkiksi asiakkaalle myönnetään asiakasseteli terapiaan, ja myöhemmin asiakassuunnitelmaan kirjataan, että kyseinen terapia tuleekin toteuttaa tietyn erityiskoulutuksen saaneen terapeutin toimesta, ei

alkuperäisen asiakassetelin arvo välttämättä riitä kyseisen erityiskoulutetun tai muutoin erityisen vaativan terapian toteuttamiseksi.

Näin ollen luvusta 11 on syytä poistaa maininta siitä, että palvelussa olisi virhe, mikäli palvelu ei ole asiakassuunnitelman vaatimusten mukainen. Palveluntuottajaa sitovien vaatimusten on syytä seurata palvelun rahoitusta, eli asiakasseteliä. Mikäli asiakkaan palveluntarve muuttuu, tulee myös asiakassetelin muuttua. Lisävaatimus asiakassuunnitelmassa ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että lisävaatimukselle löytyisi myös maakunnan puolesta heti rahoitus. Tämä voi asettaa palveluntuottajat vaikeaan tilanteeseen, jos he joutuvat (virheen uhalla) tuottamaan ennakoitua vaativampaa palvelua mahdollisesti tappiolla.

Luku 11.2 Menettely ja seuraamukset virheestä

Kohdassa 5. maakunnalle annetaan oikeus vähentää jopa 50 % korvauksesta mikäli palvelussa on merkittävä virhe. Puolet palvelun hinnasta on niin merkittävä vähennys, että oikeampi termi olisi palveluun sisältyvä *olennainen* virhe. Olennaisesta (ja usein sopimuksen purkuun oikeuttavasta) sopimusrikkomuksesta on myös saatavissa enemmän oikeuskäytäntöä kuin merkittävästä virheestä. Merkittävällä virheellä sen sijaan viitataan yleensä asuntojen tai kiinteistöjen kauppaan.

Hallintopäätöksen liitteeksi tuleva Palvelukuvausmalli: Kotikuntoutuksen palvelukuvaus

Kohta 4.1 Palveluntuottajan vastuulla olevat asiakkaat

Kohdassa määritellään vaativa lääkinnällinen kuntoutus siten, että se kattaa terveydenhuoltolain tai Kelan kuntoutuslain mukaiset kuntoutuksen ammattihenkilöiden toteuttamat terapiat ja moniammatilliset kuntoutuspalvelut asiakkaan kotona, palveluntuottajan toimitiloissa tai kuntoutuslaitoksessa.

Kohdassa mainitaan, että Maakunta voi järjestää vaativaa kotikuntoutusta, mikäli Kela on arvioinut, ettei vaativa kuntoutus kuulu Kelan kustannettavaksi. Tällöin vaativaa kuntoutusta voidaan toteuttaa asiakassetelillä.

Suomen Kuntoutusyritykset ry haluaa tuoda esille, että oikeus saada kuntoutusta perustuu terveydenhuoltolain 29 §:n. Sen nykyisen muodon mukaan kunnan on järjestettävä potilaan sairaanhoitoon liittyvä lääkinnällinen kuntoutus. Palvelukuvauksen sanamuoto ”maakunta voi järjestää vaativaa kotikuntoutusta” on siinä mielessä harhaanjohtava, että kuntoutuksen järjestäminen ylipäättänsä kuuluu maakunnan tuleviin lakisääteisiin tehtäviin. Oikeampi kirjaus olisi:

”Maakunnan **on** järjestettävä asiakkaan lääkinnällinen kuntoutus, mikäli Kela on arvioinut, ettei vaativa kuntoutus kuulu Kelan kustannettavaksi. Maakunta voi tällöin järjestää kuntoutuksen kotikuntoutuksena.”

Toinen huomio liittyy lauseeseen ”Tällöin vaativaa kuntoutusta voidaan toteuttaa asiakassetelillä”. Nyt eduskunnan käsittelyssä olevan valinnanvapauslain 24 §:n mukaan maakunnan **on tarjottava** asiakkaalle asiakasseteli tuotantovastuulleen kuuluvien terveydenhuoltolain 29 §:ssä tarkoitettuun lääkinälliseen kuntoutukseen liittyviin terveydenhuollon ammattihenkilön yksittäisiin vastaanottokäynteihin.

Näin ollen asiakassetelin tulisi olla yksittäisissä terapiakäynneissä lakiin perustuva pääsääntö. Tämä lakisääteinen pääsääntö on tuotava myös malliasiakirjoissa selvästi esiin. Maakunta saa rajata asiakassetelin käyttöönoton laajuutta ainoastaan, jos se on välttämätöntä palvelukokonaisuuksien toimivuuden tai palvelujen kustannustehokkaan järjestämisen perusteella. Muilla perusteilla maakunta ei saa laiminlyödä velvollisuuttaan tarjota asiakasseteliä yksittäisiin terapiakäynteihin.

Vastaava tulevaa valinnanvapauslakia mukaileva merkintä on tehtävä myös muihin kohtiin missä käytetään sanamuotoa ”maakunta voi antaa asiakassetelin”, mikäli maakunnalla on pelkän oikeuden sijaan velvollisuus asiakassetelin myöntämiselle.

Helsingissä 15.6.2018 Suomen Kuntoutusyrittäjät ry:n puolesta

Leila Salonen
toiminnanjohtaja
Nuijamiestentie 5 B, 00400 Helsinki
040 749 8706, vaihde 010 279 3300
leila.salonen@kuntoutusyrittajat.fi

Juhani Saarinen
lakimies, varatoiminnanjohtaja
Nuijamiestentie 5 B, 00400 Helsinki
040 723 8928
juhani.saarinen@kuntoutusyrittajat.fi